

Неканонічна стратегія

УДК 94:327

Ірина ВИШНЕВСЬКА,
аспірант Інституту світової
економіки і міжнародних
відносин НАНУ

Частина I

1. СТРАТЕГІЯ ЧИ ТАКТИКА?

Під час Північної війни, у засніжену днину 1714 р., російська армія на чолі з генералом М. Голіциним зайшла до тилу шведів і зайняла позицію. Атака з боку супротивників не змусила довго чекати. Росіяни відбили її, однак не пішли одразу ж у контрнаступ, хоча дуже хотіли цього. Голіцин не поспішав. Він дочекався ще двох атак шведів і лише після цього скомандував перейти в наступ. Росіяни отримали блискавичну перемогу. Запорукою успіху була ефективна тактика генерала Голіцина: чекав, коли шведи утрамбують сніг.

Наведений приклад з історії був покликаний продемонструвати недрібязкову роль не лише стратегії, яка й так має славу королеви, а й тактики. Неканонічна та канонічна стратегії не мають принципової різниці щодо трактування

поняття «тактика», що дає можливість у контексті «тактики» вживати термін «стратегія». Що ж це за дві категорії, які так міцно зрослися, що їх іноді важко розділити? Бюлов був першим, хто почав розмежовувати стратегію і тактику: «Тактика є доповненням до стратегії. Перша завершує те, що готує друга. Тактика є ультиматумом стратегії; остання нею закінчується або з нею зливається».

Ерцгерцог Карл називав стратегію наукою, а тактику – мистецтвом. Досить образне бачення стратегії в Левала, яку коректують тактичні ходи: «колії не мають постійної довжини, так як остання збільшується або зменшується при зміні температури; тому колії на стиках і не вкладаються впритул, а з відомою прогалиною». Леєр навпаки вважав за необхідне мати суцільну «червону нитку» стратегії, не допускаючи корегування з боку тактики.

Він серед основних завдань стратегії називав надання доцільності всім тактичним діям, кінцева ж мета тактики – «тільки боротися. Де і для чого? Це для неї байдуже. Артистично розіграний бій з перемогою в результаті – така остаточна мета прагнень тактики. А як ця перемога відіб'ється на загальному становищі справи на театрі військових дій, поправить вона чи зіпсує його, про це Тактика не думає».

Досить влучно та лаконічно О. Свечін описав протиріччя навколо трак-

Summary

The article examines the basic theoretical ideas about genesis, nature and properties of non-canonical strategy in order to understand the reasons for emergence of some unforeseen political processes. To that end, firstly, the essence of the "strategy" concept is analyzed, a comparative description is conducted with tactics, then it is contrasted with similar categories "game", "stratagem" in substance and, finally, the main factors are specified which help to detect non-canonical strategy in time.

Keywords: non-canonical strategy, tactics, stratagem, game, information noise, legitimacy, time and space.

тування стратегії й тактики відомими теоретиками та практиками, кожен із яких має рацію і, водночас, заперечує іншим: «У Токіо землетрус викликав стихійну пожежу. Боротьба з пожежею столиці, як будь-яка боротьба, має свою стратегію і тактику. Бюлов скаже нам, що поки ми не прибули на пожежу, ми діємо стратегічно, а як тільки зіткнемося з вогнем, змушені будемо діяти тактично. Клаузевіц вважає, що мистецтво гасіння окремої пожежі – тактика, а мистецтво комбінування зусиль з гасіння окремих пожеж для порятунку міста – стратегія. Богуславський буде стверджувати, що робота брандмейстра – це тактика, а брандмайора – стратегія. Вілізен

помітить, що об'єкт стратегії це все те, що позбавляє вогонь їжі, і все те, що живить зусилля пожежників. На його думку, під стратегією слід розуміти завчасне прокладання в місті обширних смуг садів і пустирів, які є перепоною вогню, видання пожежних правил, які регулюють побудову міста, зобов'язують зводити брандмауери і забороняють спорудження дерев'яних будівель тощо... Визначення Мольтке свідчить, що стратегія всіма правдами і неправдами повинна знайти вихід з катастрофічного становища».

Однак у трактуванні понять «стратегія» і «тактика» багато авторів приходили до спільного розу-

міння. Так, наприклад, схожі визначення в М. Анісімова («стратегія наказує – тактика виконує») та у Г. Леєра («Тактика веде війну, а Стратегія нею управляє»).

За Богуславським стратегія перетворюється на «мистецтво старшого начальника в окремому районі театру військових дій, а тактика – в мистецтво управління військами».

У книзі «Стратегія в працях військових класиків» І. Даниленко переконує: «Тактика оре і сіє, збір врожаю – це справа стратегії. Якщо забувати про врожай, то не варто і господарством займатися». Однак виникає запитання: на яку пору року варто призначити такі види робіт, як визначення стратегічної цілі, стратегічного плану тощо?

На сучасному етапі відбувається полеміка навколо визначення термінів «стратегія» і «тактика». Одні науковці за традицією вважають, що стратегія складається з набору тактик. Клаузевиц пояснював: «Якщо тактика – це мистецтво ведення бою в цілях власне бою, то стратегія – це мистецтво ведення бою в цілях війни в цілому». Бачення цих категорій розширює В. Чугреєв, виводячи «принцип матрьошки»: «та матрьошка, в яку поміщаються інші, – це стратегія, а ті матрьошки, які всередині неї, – це тактики, але вони також можуть бути стратегією по відношенню до вкладених в них матрьошок». Погляди Чугреєва піддають різкій критиці ідейні прихильники О. Сапожникової, яка розглядає стратегію і тактику як альтернативу одна одній

залежно від ситуації. Хоча таке тлумачення в рамках національної стратегії держави – є ближчим до диверсії. Ерцгерцог Карл у ґрунтовній праці «Основи стратегії» акцентує на безглузді виведення тактичних дій заради хвилиної перемоги, якщо вони не підпорядковані стратегії: «За посередництва тактики виграється бій, дати який вказує стратегія. Якщо бій дається не під впливом останньої, тобто місце і час бою не є плодом стратегічного розрахунку, то бій рідко матиме наслідки, що виходять за межі хвилинних вигод».

Актуальною залишається є позиція О. Свечіна, сформована на початку ХХ ст.: «Тактика охоплює точки зору даної спеціальності. Всі ті питання, відповідь на які лежить не виключно в даній спеціальності, а вимагає об'єктивного підходу, врахування політичного та економічного моменту, а також урахування можливостей постачання, відносяться до стратегії».

Досить ґрунтовним є пояснення Г. Почепцова та С. Чукута: «Стратегія відрізняється від тактики тим, що працює в рамках багатовимірному простору. У результаті виникає варіант міжрівневих впливів, коли дія в межах одного простору дає результати в межах іншого. Опонент/супротивник навіть може не відчувати небезпеки, оскільки бачить усе в межах одного рівня».

2. ГРА, СТРАТАГЕМА ЧИ СТРАТЕГІЯ?

Французький художник-карикурист Жан Еффель чимало своїх робіт присвятив біблійним сюжетам, зокрема, проти-

ставленню Бога та Диявола. На одній із карикатур він зобразив Бога, який засіяв поле конюшиною. Чи можна назвати ці дії стратегією? Навряд чи. А ось робота Диявола, який на тому ж полі висіяв бур'ян – вже є стратегією. І не тому, що нечистий напакостив у межах одного врожаю бур'янами (бо це була б тактика), а тому, що досить ефективними (як для його справи) були вибрані ресурси та наслідки їхніх дій. Диявол посіяв серед божої конюшини – піку, бубну і черву. Так з'явилися гральні карти та гра, які, мов зубчасті колеса механічного годинника, у змозі привести в рух людські емоції та, відповідно, управляти людською поведінкою. Стратегія Диявола має ряд переваг: - вона необмежена часом і простором, ресурси постійно будуть забезпечувати необхідний для Диявола стан у людському суспільстві; - видима безвинність ресурсу, це ж бо – звичайна гра; - залучення божого ресурсу до диявольських, що забезпечило єдиний комплекс; окремо ж узяті бубна чи піка не привели б у рух механізм, не утворилося б одне ціле – гральні карти;

- «механізм зчеплення» карт (сфера гри) – з неконтрольованими людськими інстинктами (сфера людської психіки). Налагодження мостів між різними сферами науки, коли якась із них непомітно підштовхує всіх до спланованого результату, включно із самовільним породженням нових потрібних мегарівнів у незадаючих часових рамках. Власне, це є стратегія «дестабілізаційної змії» (див. «З.С.», 2013, №

2. – С. 25).

- продукт роботи Диявола – у чистому вигляді ексергетичний продукт, доведений до вищого рівня: утворення системи-організму, яка змушує інших діяти в межах закладеної мети. Можна перемогти людину, можна перемогти армію чи корпорацію, однак ексергетичну стратегію, яка була доведена до мінімуму в систему-організм, – перемогти майже неможливо. Це приклад того, як звичайний атрибут гри (гральні карти) перетворюється в механізм реалізації неканонічної стратегії.

Стратегія є результатом творчого процесу. Стратегію можна класифікувати за різними ознаками, однак у кінцевому підсумку вона повинна детермінуватися неповторністю. Простий шаблон не можна вважати витвором мистецтва, оскільки він передбачуваний. Головний же сенс кожної стратегії – змінити правила гри, змушуючи інших підлаштуватися під них. Так звані кальки чи ідіоми – це, швидше за все, стратагеми. Одна стратагема може застосовуватися в різних ситуаціях. Наприклад, китайську стратагему завести на дах і прибрати сходинки можуть використовувати не лише в побуті, а й у політиці, скажімо, дозволити зміцнитися грошовій одиниці ворога, аби вона стала основним його козирем, а потім «прибрати сходинки». Не маючи головного козира, країна-противник виявиться поваленою без збройного втручання. Китайці намагаються досягти стратегічного життя шляхом стратагемної філософії: «Життєва філософія китайців за

своєю суттю стратагемна: вона прагне перетворити життя людини в стратегію, причому не просто стратегію досягнення тієї чи іншої мети, а стратегію, так би мовити, абсолютну, застосовану в усіх життєвих ситуаціях. Ідеться про використання всього потенціалу наявних сил і обставин».

Стратагема для китайців дуже близька з грою за легкістю сприйняття: «Мистецтво стратагем пропонує хоча і своєрідний, але по-своєму дуже послідовний і практичний погляд на речі, який годиться для всіх ситуацій, погляд бездоганно тверезий і розумний, проте аж ніяк не відчужений від... по-дитячому веселого відношення до світу. Якщо підшукати поняття, здатне визначити сутність зазначеної вище символічної, непізнаваної у своїй універсальності дії, «дії без дії», то слід було б вказати на поняття «гра». Примітно, що в давньокитайській мові (наприклад, у Конфуція) слово гра(ю) означало властивість мудрості, неодмінну умову переживання мудрим «небесної радості».

Китайці вважають, що гра відрізняється від «серйозної» поведінки не змістом і навіть не способом дії, а тільки нашим ставленням до дійсності. «Вона є у своєму роді радикальним способом суміщення нашого внутрішнього світу з «об'єктивною дійсністю», за яким одне не підміняє інше. Так сон не заперечує дійсність, дійсність не заперечує сон, але одне немислимо і неможливо без іншого... І тому гра, по суті, належить віртуальному простору, в якому ми здатні передбачати події, споглядати речі

в момент їх народження. У китайських романах полководці часто міряються силами, лише демонструючи своє знання законів побудови військ або застосування стратагем: щоб перемогти, їм немає потреби влаштувати власне бій» [1, с. 231]. У чому ж різниця між грою та стратагемою? В. Ворошилов вказує, що гра гарантує відкритість, якщо ж виникла якась несправедливість – то це є прямий/видимий акт, а не закулісні підступні дії: «Видима несправедливість менш страшна для гри, ніж будь-яка закулісна операція, навіть якщо вона не представляє з себе нічого незаконного. Відкритість, гласність – повітря гри, без них вона існувати не може». На відміну від гри, стратагема передбачає закулісну операцію. Однак це не для невпевнених у своїх силах держав, які намагаються лише підлістю чогось досягти. Кокошкін вказує, що стратагема є «невід'ємною частиною «асиметричної війни» або «асиметричної стратегії». Зазвичай сильна держава не використовує стратагем, бо це для неї низький рівень, тоді як для слабшої держави – це прояв відваги.

Стратагема, як і неканонічна стратегія, спирається на примус діяти за певними правилами. Цим же характеризується і гра. «У грі немає ніякої ідеї... вона вимагає «жити моментом» [1, с. 232]. Стратегії, навпаки, передбачають планомерне життя та наявність ідеї, яка йде на крок попереду, торуючи шлях іншим методам реалізації стратегії. Клод Бернард вважав, що «ідея а ргіогі, гіпотеза, це – ніби роз'їзд авангарду,

який вступає в невідому країну і прокладає шлях наступним позаду нього головним силам, тобто закону».

І хоча стратегія та гра дуже різняться між собою, ніби виключають одна одну, та вони «дружать»; гра часто є складовою механізмом дії стратегії. Уміти гарно грати – це велика справа для реалізації стратегічного задуму.

Г. Плєснер зробив поняття «гра» центральним у політиці, де ігровий простір є публічним простором можливостей стратегічних дій; ці можливості реальніші за саму дійсність. Гра змушує гравців діяти за встановленими правилами. Таким чином, усі отримують більш-менш рівні шанси. Гра (а не «гра без правил») – характеризується неприхованістю правил, відсутністю підводних каменів і підступних намірів. У сучасних іграх частіше виграє найбільш мобільна країна. Усі не можуть отримати приз.

Чарльз Міллер у «Дослідженні взаємозв'язку теорій циклів і хвиль Еліота в режимі комп'ютерного моделювання» стверджує, що якби «легендарна безпрограшна торгова система у вигляді рога достатку або чарівної палички дійсно існувала, то прожила б вона зовсім недовго. Коли кожен знає єдино правильну стратегію, програти неможливо – але це означає, що неможливо й виграти». У такому виді гри в кожен конкретний момент часу є свої переможці та переможені; рокіровка – обов'язкова умова.

У межах гри правила можуть розширюватися, поповнюватися, трансформуватися. Ці зміни – справа рук тих, хто задає тон усій системі, тобто, наддержав. І тут важливо для інших – не прогавити появу нового правила-шпаринки. Хто перший використовує можливість – отримає переваги. Ситуація нагадує легенду про Бога, який роздавав талан-

ти. Хто проспав – нічого не отримав.

І хоча в сучасних політичних іграх усі не можуть стати переможцями, однак, у цілому, всі мають зиск, на кшталт тих, хто займається фізкультурою, оскільки це корисно для здоров'я. Синергетичний ефект ЄС – наслідок зиску для всіх гравців. Міць розрізаних держав була б значно меншою, ніж при їхньому об'єднанні в інтеграційну групу. Це можна пояснити математичною нерівністю: $V(ABCD...) > V(A) + V(B) + V(C) + V(D) + \dots$, де $V(ABCD...)$ – впливовість і рівень розвитку ЄС унаслідок інтеграційного об'єднання країн-членів; $V(A)$ – впливовість та рівень розвитку країни А; $V(B)$ – впливовість та рівень розвитку країни В; $V(C)$ – впливовість та рівень розвитку країни С і тощо.

Інтеграція – це стратегія чи гра? Можливо, ігрова стратегія? Інтеграція має характеристики гри з позитивною сумою, коли від неї отримують зиск як окремі учасники, так і група в цілому і, водночас, інтеграція є стратегією.

У сучасній міжнародній системі «прокладеною стежкою» є демократія. Усі мають доступ до правил гри у вибори. Гравці залучені до однієї гри і, хочуть того чи ні, – змушені виконувати загальні правила. У виборчій практиці визначальним є закон.

Сильна стратегія – коли результат не залежить від «полководця», тобто створені обставини, які прийшли, ніби самі по собі, природним еволюційним шляхом.

Розрізняють канонічні та неканонічні стратегії. Неканонічні характеризу-

ються незвичністю прийомів, більшою гнучкістю, творчістю і, як результат, – непередбачуваністю подій, включно з подіями «диких карт». Пошук методів легального досягнення «нелегального», тобто, «ухилення від правила», на що вказує А. фон Богуславський, є одним із завдань неканонічної стратегії. Однак канонічні й неканонічні стратегії нерозривно пов'язані, доповнюють одна одну, визначаються ж – контекстом. Наведемо приклад із книги Бай Чжань-Ці-Люе «Сто неканонічних стратегій», що демонструє ефективність неканонічного прийому головнокомандувачем Фу Янь Цин, який порушив канонічні правила У-Цзи, за якими завжди діяли армії («Якщо вітер сприяє, використовуй стратегічну перевагу і йди за ним; якщо вітер зустрічний, стули ряди і чекай ворога»). Фу Янь Цин вчинив неканонічно: будучи майже засліплений піском, опинившись із підвітряного боку супротивника, він використав несподіваний спосіб нападу, знехтувавши прийнятою практикою – ніколи не атакувати проти вітру. Ворог не очікував, що принесло Фу Янь Цин успіх.

3. ЯК РОЗШИФРУВАТИ НЕКАНОНІЧНУ СТРАТЕГІЮ?

Н.П. Акімов жартував: якщо тобі в театрі в обличчя говорять, що ти геній, – загримайся; якщо й після цього вони будуть стверджувати те ж саме, – загримайся художнім керівником сусіднього театру й знову почни розмову; але якщо й після цього будуть ті ж самі хвалебні промо-

ви, то ти з'ясуєш одну важливу річ – що ти не вмієш гримуватися. Неканонічна стратегія може досить уміло гримуватися, це є однією з умов її існування. Вона подібно павуку – розставляє на шляху своєї жертви сітку, зіткану з тонких ниток, кожна з яких виконує свою функцію: одна забезпечує міцну механічну основу, інша – утримує здобич тощо. Неканонічна стратегія, як і павутина – майже невидима, ось чому в неї потрапляють. До того ж вона може бути й приманкою.

У сучасній системі міжнародних відносин фіксуються унікальні витвори мистецтва – неканонічні стратегії – з хитромудрими сплетіннями, вузлами, узорами, відтінками, у результаті чого можуть настати події «диких карт».

Як же розпізнати підступну стратегію? Тут може допомогти теорія прогнозування подій «диких карт». Фіксування «слабких шумів», які є підказками, – це та нитка, що може вивести з лабіринту невідання. У США до прогнозування майбутнього залучені не лише політики, а й математики, письменники.

Існує варієтет способів/методів задля розшифрування неканонічної стратегії. В інтелектуальних іграх, на кшталт «Що? Де? Коли?», ключем, що відчиняє двері невідомої кімнати – служить класифікація запитань, яка виокремлює, наприклад, такі, відповідь на які варто шукати в потоці свідомості, у «грі сенсів», у логічному протиставленні, шарадах логіки тощо. Для розсекречення неканонічної стратегії не варто нехтувати й таки-

ми ігровими методами.

Не варто забувати, що будь-яка неканонічна стратегія – це витвір людського розуму. Тому ключ до розгадки може ховатися в специфіці мислення стратега, його ментальності, історичній пам'яті тощо. Не будемо одразу зазіхати на розсекречення якоїсь неканонічної стратегії, почнемо зі звичайного запитання: на що вказують цифри багаточільового літака Туполева АНТ-58, який у 1941 р. пройшов випробування і був готовий до серійного випуску? Одразу спадає на думку літак «ТУ-154», цифри якого вказують на порядковий номер моделі. Аналогічно і в АНТ-58? Якби це було так, то відповідь була б уже відома на першому рівні. Та ми розглядаємо неканонічні стратегії, які передбачають багато метарівнів, тому, зрозуміло ж, «58» вказує не на порядковий номер моделі, а на статтю, за якою був засуджений конструктор літака. Отож, «шифр» іноді можна виловити з біографії.

Щоб відкрити сейф – необхідно знати код, тобто, комбінацію цифр, послідовність їх натискання тощо. За аналогією можна спробувати розкрити «секретний код» неканонічної стратегії, не забуваючи про ходи першого рівня, другого та наступних. Тож пошук коду неканонічної стратегії держави може бути нелегким, оскільки 80% навколишнього інформаційного галасу морочитиме голову. Розкрити таємницю чужої неканонічної стратегії не допоможуть інтуїція чи ворожка. Серед важливих науково-методичних компонентів варто назвати,

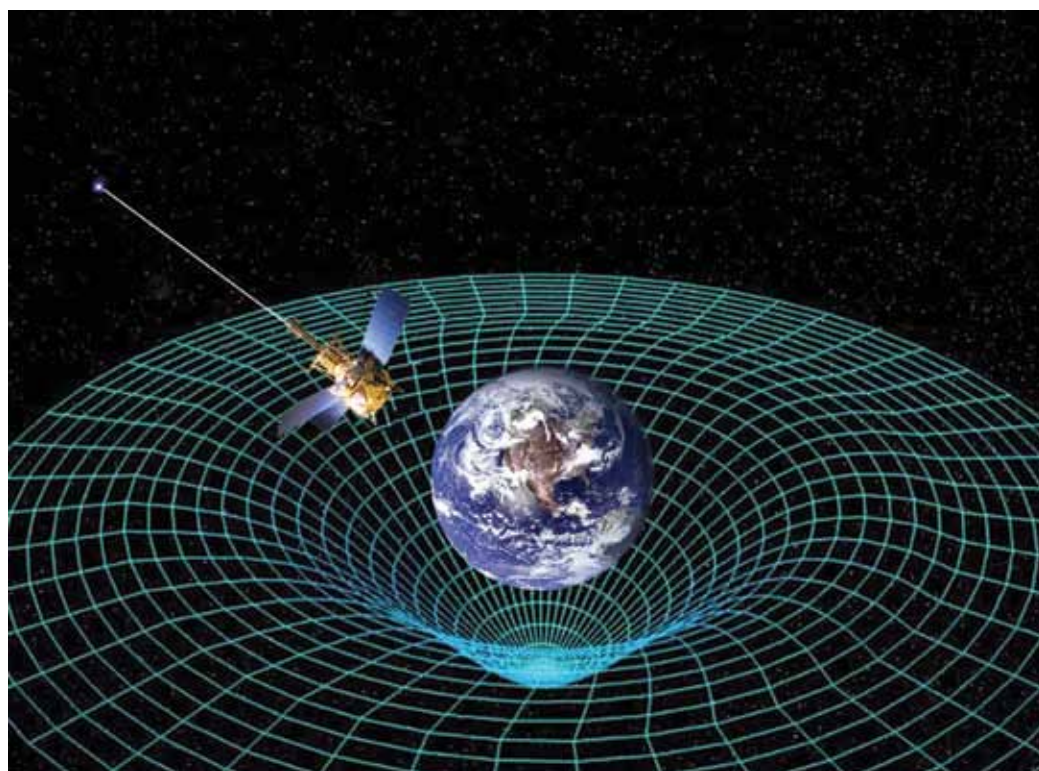
по-перше, стиль мислення; по-друге, урахування невідомого фактора (подібно тому, як Левер'є із Адамсом вказали на наявність Нептуна до його виявлення); по-третє, локація та аналіз основних складових конструкції неканонічної стратегії та невидимок у ній; урахування фактора епохи, як зазначав З. Шліхтінг, – «умов епохи» тощо.

Чемберлен характеризує стратегію як соціальну конструкцію, визначаючи чотири фактори для її аналізу. Перший містить у собі суму семи припущень, зокрема, стратегія діє у зв'язаній сфері; має єдиний, послідовний центр; складається з основного напрямку та чіткого шляху; може розкрити суперечності в елементах тощо. Фактор 2 – це сили, що формують стратегію; фактор 3 – процеси, які її створюють. Четвертий фактор – це механізми, завдяки яким стратегія може почати діяти.

3.1. ГОЛОГРАМНЕ БАЧЕННЯ

Вісімдесят відсотків інформаційного шуму заплутують нас, не даючи побачити приховану неканонічну стратегію, яка може призвести до подій «диких карт». Однак не меншої шкоди завдає відсутність голограмного мислення та людська упереджена критичність до поглядів іншого.

Ми сприймаємо події як фотографію, яка фіксує реальність: деталі обличчя, тлуба, ніг, навколишній пейзаж. Але якщо розірвати фотографію, то окремі шматки із зображенням окремої частини не віддзеркалять цілісну картину. З огляду на це ми не

можемо правильно оцінити не тільки майбутнє, а й дійсність. Утім, якщо розглядати світ не як фотографію, а як голограму, де найменша частина містить інформацію про весь об'єкт, з'являється багато можливостей, у тому числі розглядіти неканонічну стратегію противника.

Відфільтровуючи інформаційні шуми, ми привідкриваємо завісу таємних стратегій і, таким чином, отримуємо можливість своєчасно протидіяти подіям «диких карт». Тільки за таких умов держава може претендувати на статус рівноправного гравця міжнародних відносин і не бути «обслуговуючим персоналом» для гравців.

3.2. ЛЕГІТИМНІСТЬ

У книзі «Другий шанс» Зб. Бжезінський зазначав: «Сила, яка виглядає нелегітимною, є по суті, слабшою, тому що її використання вимагає більшого внеску сили в досягнення

бажаного результату». Однак легітимність часто обходять. Що є легітимність? Це те, що нам здається законним. Але якщо застосувати якісь оригінальні дії, на яких ще не стоїть клеймо «нелегітимно», то вони будуть вважатися легітимними. Для прикладу згадаймо випадок, що трапився з відомим французьким фізиком і хіміком Гей-Люссаком, якому потрібно було випити тонкостінний скляний посуд із Німеччини, що вимагало сплати великого мита на кордоні. На допомогу прийшов приятель Гумбольдт, який придумав легітимний спосіб перевезення посуду безмитно. Отож, посуд запаяли, а на ящиках написали: «Обережно, німецьке повітря!» У тарифних довідниках нічого не було сказано про сплату мита за посуд, який перетворився в упаковку, мита взагалі не брали.

Австрійський правознавець-позитивіст Ганс Кельзен вказував, що єдиним обмежувачем легітимності порядку є його дієвість. В юриспруденції чимало парадоксів. Наприклад, з одного боку, право на мирні зібрання гарантовано Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, а з іншого – це право фактично відібрано, оскільки поставлено в залежність від рішень виконавчої влади. Існування протиріч у законодавстві породжує ковзанку, на якій виникає можливість обходити відповідальність, рухаючись туди-сюди, і створювати правовий хаос. Наявність прогалів в законодавстві також спричиняє можливість легітимізувати нелегітимне. Прикладом може бути курйозний випадок: утворення Князівства Хатт Рівер (595 км на схід від міста Перта в Західній Австралії) унаслідок про-

галини в австралійському законодавстві.

У 1969 р. над бізнесменом роду Кеслі нависла загроза банкрутства через те, що уряд штату Західної Австралії ввів непосильну квоту на вирощування пшениці. Леонард Кеслі, фермер французького походження, почав ретельно вивчати законодавство і виявив маленьку шпаринку – створення незалежної провінції на його землях забезпечувало йому недоторканість. Від ідеї до справи – відстань невелика. Однак Кеслі на цьому не зупинився. Він вирішив заснувати власну державу, кордонами якої стали крайні борозни його пшеничних полів. Так 21 квітня 1970 р. землі родини Кеслі вийшли зі складу Австралії. Монарх посів на трон демократичним шляхом, одностайно обраний підданими – своїм сімейством.

Неканонічна стратегія не лише використовує для свого зиску наявність протиріч чи прогалин у законодавстві, а й передбачає створення такої оптики, через яку якраз і не можна побачити небезпеку. Скажімо, лабораторія, яка визначає «шкідливість – нешкідливість» продукту підпорядковується саме монстру-виробнику. Якщо виявляються свідомі громадяни-лаборанти, то їх просто звільняють. Так чинила компанія Монсанто.

Легітимність «нелегітимних дій» можна класифікувати за різними методами досягнення цілі: пошуку протиріч у законодавстві; зсуву політичних акцентів; створення так званої оптики, через яку нічого не видно; змушення часу працювати на себе в рудеральних векторах розвитку тощо.

3.3. ЧАС

Стратегія завжди включає такі категорії, як час і простір. Недарма існує вислів: з'явитися в потрібний час у потрібному місці. Важливість цього взаємозв'язку розуміли ще стародавні римляни, про що нам нагадає слово «термін». Так називали римського бога меж, прикордонних каменів, який пов'язав час і простір.

Існує також вислів «на все свій час». Програш держави може залежати від двох часових категорій: «зарано» чи «запізно». Наприклад, в основі слова «карантин» лежить часовий проміжок – «40». Із XIV ст. саме стільки днів почали стояти на рейді судна, які прибували в Італію з районів епідемії чуми. Отож, розуміння Homo sapiens щодо необхідності своєчасних дій прийшло до нас із глибини віків. «Бути мудрим по-китайськи – значить просто вміти все робити вчасно, без залишку переносити себе в цілокупний рух життя і тим самим, як не дивно, не видавати своєї присутності» [1, с. 233].

Стратегія повинна вкластися в певний проміжок часу, щоб не втратити виграшний час. Як не можна увійти двічі в одну й ту саму річку, так не можна відкрутити назад еволюційну спіраль. Виграшний час – це не просто час. Його створюють різнофункціональні складові та узгодженість їхніх дій на одному рівні та на метарівнях. Жоден прораб не дасть розпорядження розчин цементу, доки не підвезли цеглу. Дії, ресурси повинні стикуватися, мов пазли, в зазначений

термін; стратегічна протяжність часу повинна бути чітко визначеною. Чим, на вашу думку, визначалася тривалість ритуалу погребіння членів Політбюро? Часом звучання Гімну СРСР. Могила члена Політбюро слід було засипати впродовж чотирьох із половиною хвилин, доки звучав гімн. Отож, виграшний стратегічний час взаємодіє з комплексом ресурсів, механізмів тощо, які не будуть вічно працювати на «виграшний час», оскільки одні складові можуть змінити прерогативу, а інші, скажімо, – втратити своє новаторство. Важливим для виграшного часу стратегії є передбачення трансформації світу.

Виграшний час, як рослина: може вирости сама по собі, мов бур'ян, а може бути посаджена кимось. Якщо це плід неканонічної стратегії, то варто чекати перемоги одних – за рахунок болісного програшу інших. Якщо завдяки мистецтву неканонічної стратегії до якоїсь країни та її народу виграшний час усе ближче й ближче підходить, то з рук іншої – вислизав.

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто основні теоретичні уявлення про генезу, природу та властивості неканонічної стратегії з метою розуміння причин появи деяких непередбачуваних політичних процесів. Для цього проаналізовано сутність поняття «стратегія», здійснено її порівняльну характеристику з тактикою; проведено співставлення з близькими за змістом категоріями «гра», «стратагема»; виокремлено основні фактори, які допомагають виявити неканонічну стратегію своєчасно.

Ключові слова: неканонічна стратегія, тактика, стратагема, гра, інформаційний шум, легітимність, час і простір.

АННОТАЦІЯ

В статье рассматриваются основные теоретические представления о генезисе, природе и свойствах неканонической стратегии с целью понимания причин появления некоторых непредсказуемых политических процессов. Для этого проанализирована сущность понятия «стратегия», осуществлена ее сравнительная характеристика с тактикой; проведено сопоставление с близкими по смыслу категориями «игра», «стратагема»; выделены основные факторы, которые помогают выявить неканоническую стратегию своевременно.

Ключевые слова: неканоническая стратегия, тактика, стратагема, игра, информационный шум, легитимность, время и пространство.

Продовження читайте в наступних номерах «З.С.»

Список використаних джерел:

1. *Китайская наука стратегий. Серия «Каноны» / Составитель В. В. Малявин. – М.: Белые альвы, 1999. – 416 с.*
2. *Стратегия в трудах военных классиков. Т.2 / Под ред. А. Свечина. – М.: Высший Военный Редакционный Совет, 1926.*
3. *Жоини Г. В. Краткое начертание военного искусства или новый аналитический обзор главных соображений стратегии, высшей тактики и военной политики. Ч.1. – С.-Пб. : типография путей сообщений и публичных зданий, 1840.*
4. *Корф Н. А. Общее введение в стратегию, понимаемую в обширном смысле. Этюды по философии военных наук. – С.-Пб., 1897.*
5. *Бай чжань ци люэ. Сто неканонических стратегий. Сражения и тактика в военном деле Древнего Китая / Перевод с кит. исследования и комментарии Р.Д. Соiera. – С.-П. : Евразия, 2008.*
6. *Кокошин А. А. Политология и социология военной стратегии / Предисловие Г. В.Осипова. – М. : КомКнига, 2005.*
7. *Chamberlain, Geoffrey Paul. Understanding Strategy. – Charleston: CreateSpace, 2010 р.*